

Innst. S. nr. 139

(2001-2002)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Rolf Reikvam og Lena Jensen om ulike modeller for fagopplæring i videregående skole og større frihet til å velge avvikende ordninger i forhold til hovedmodellen

Dokument nr. 8:72 (2001-2002)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

I dokumentet fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide tiltak for å øke yrkesrettingen i fagopplæringen i videregående skole ved å bedre integreringen av teori og praksis i opplæringen i skole. Ordningen med sakkyndig vurdering for at en elev skal få tilbud om alternativt utdanningsløp frem til praksis/lærekandidat, må avvikles."

Forslagsstillerne begrunner forslaget med at yrkesfaglige studieretninger har stort frafall, særlig noen av fagene. Undersøkelser fra Oslo viser økende frafall. Mange minoritetsspråklige elever og elever med rett til særskilt tilrettelagt opplæring avbryter utdanningen underveis. Det vises i dokumentet også til at en samlet komité, jf. Innst. S. nr. 246 (1998-1999) mente det var behov for større fleksibilitet i forhold til det som fortsatt skal være hovedmodellen, to år i skole og to i bedrift.

Forslagsstillerne ønsker økt yrkesretting av teoriopplæringen. I tråd med læreplanen må teori og praksis bli bedre integrert. Læreplanen for grunnkurs og VK1 må justeres slik at det blir klarere bånd mellom teori- og praksisdelen.

Videre bør flere elever få tilbud om alternative veier fram mot fagbrev/svennebrev. Et eksempel er prosjektet "Skole på byggeplass", en modell som også bør kunne tilbys ungdom i videregående skole, ikke bare arbeidssøkere over 19 år. Dokumentet peker også på problemer knyttet til forutsetningen om sakkyndig vurdering via fylkeskommunal pedagogisk/psykologisk tjeneste, særlig for elever som kommer rett fra 10. klasse og trenger tilbud om alternativt utdanningsløp. Denne ordningen foreslås avviklet.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Åshild Karlstrøm Rundhaug og Søren Fredrik Voie, fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Eva M. Nielsen og Karita Bekkemellem Orheim, fra Sosialistisk Venstreparti, Lena Jensen og lederen Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaen, og fra Venstre, Trine Skei Grande, mener Dokument nr. 8:72 (2001-2002) fra Rolf Reikvam og Lena Jensen tar opp viktige utfordringer innenfor videregående opplæring. I et samfunn som stiller stadig større krav til kunnskaper og ferdigheter, må vi gi hver enkelt mulighet til å utvikle sin kompetanse. Disse spørsmålene ble også tatt opp i forbindelse med evalueringen av Reform 94 i 1999, jf. Innst. S. nr. 246 (1998-1999).

I evalueringen var komiteen opptatt av at selv om gjennomstrømningen på yrkesfag var kraftig forbedret som følge av reformen, viste evalueringen at nær 30 pst. av elevene var forsinket eller hadde avbrutt utdanningen. Flertallet viser til at Stortinget åpnet opp for at elever som ikke har fagbrev som mål, kan tegne opplæringskontrakt med lærebedrift med sikte på å nå et lavere mål enn fag/svennebrev.

Komiteen pekte allerede den gang på at fleksibiliteten som Stortinget forutsatte da Reform 94 ble innført, og muligheten for avvik fra hovedmodellen, ikke var godt nok utnyttet av de enkelte fylkeskommuner.

Flertallet viser til brev fra Utdannings- og forskningsdepartementet v/statsråden, datert 13. mars 2002, hvor det heter:

"For enkelte elever kan det imidlertid være behov for å gå rett ut i et læreforhold etter fullført grunnskole. Dette kan være en god løsning for elever som har vanskeligheter med teoridelen av opplæringen, og det kan være et bidrag til å redusere frafallet. En slik løsning bør kunne velges uten krav til sakkyndig vurdering som ledd i prinsippet om tilpasset opplæring. Dette innebærer i så fall en endring av hovedmodellen, og departementet må derfor utrede konsekvensene i samarbeid med aktuelle parter. Både juridiske og økonomiske sider må vurderes, i tillegg til spørsmål knyttet til kvalitet og innhold i opplæringen. Departementet vil imidlertid legge til rette for utprøvinger på dette området umiddelbart, slik at man vinner nødvendige erfaringer."

Flertallet viser til at det allerede i dag er muligheter for å ta hele opplæringen i bedrift. Men siden systemet ikke fungerer, slik det er i dag, ser flertallet behovet for endringer. Flertallet ser også at departementet støtter en omlegging der kravet om sakkyndig vurdering faller bort. Flertallet vil understreke at det er den enkelte elevs behov og ønsker som må være avgjørende.

Flertallet mener rådgivningstjenesten vil ha et spesielt ansvar for å fange opp elever som trenger alternative løp fram til fagbrev. Det må være et nært samarbeid mellom rådgivningstjenesten i grunnskolen og den videregående skolen.

Flertallet mener at alternative løp er nødvendig om retten til tilpasset opplæring skal bli en realitet. Det er derfor viktig at fylkeskommunene etablerer systemer som kan fange opp elever som trenger andre opplæringsløp enn hovedmodellen.

Flertallet vil holde fast på hovedmodellen for yrkes- og fagopplæring, men vil samtidig åpne for mer fleksible løsninger for elever som selv ønsker det.

Flertallet vil understreke at slike modeller må utvikles i nært samarbeid med næringslivet som tar på seg et større ansvar for den praktiske delen av opplæringen. Flertallet vil understreke at det er skolen som har ansvaret for den allmenn- og yrkesteoretiske opplæringen. For denne delen av opplæringen må en kunne velge ulike arenaer. Både skolen og arbeidsplassen må benyttes. Det viktige er at det er nære og sammenhengende bånd mellom den praktiske opplæringen og hvorledes den teoretiske delen organiseres og legges opp. Siden bedriften vil være læringsarenaen for hele opplæringsløpet på fire år, vil en kunne stå friere i forhold til når de ulike deler av læreplanene tas opp.

Flertallet viser til at mange skoler disponerer verksteder og utstyr av høy standard som godt kan sammenlignes med det næringslivet har. Skolene må i sitt pedagogiske arbeid i større grad lage opplæringsorganisering som ligner mest mulig på det elevene vil møte etter fullført opplæring. Flertallet mener dette vil gjøre opplæringen mer utfordrende spesielt for elever som er lite skolemotiverte og sliter med å tilpasse seg den tradisjonelle skoleorganiseringen. Komiteen mener dette vil gjøre at flere elever vil finne seg til rette innenfor hovedmodellen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Ursula Evje og Arne Sortevik, samt representanten Jan Simonsen, mener imidlertid at det er viktig å vise til at hovedmodellene for all fagopplæring blir utført ved et nært samarbeid mellom skole og næringsliv, og disse medlemmer vil derfor fortsatt arbeide for dette syn.

Komiteen viser til at behovet for differensiering og yrkesretting av allmennfagene også ble understreket i forbindelse med evalueringen av Reform 94. Komiteen viser videre til at det daværende Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i 2000 satte i gang et landsomfattende prosjekt, "Differensiering og tilrettelegging i videregående opplæring". Dette treårige nasjonale utviklingsprosjektet har som mål å bidra til at opplæringen i større grad tilpasses den enkelte elevs behov.

Komiteen viser også til at departementet i brev datert 13. mars 2002 peker på at skolene i større grad bør ta i bruk det handlingsrommet de har i arbeidet med å praksisrette opplæringen i yrkesfagene. Komiteen vil i denne sammenhengen peke på at en flere steder har gode erfaringer med utstrakt samarbeid med det lokale næringsliv og partene i arbeidslivet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen, fremmer på bakgrunn av dette følgende utkast til vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide tiltak for å øke yrkesrettingen i fagopplæringen i videregående skole ved å bedre integreringen av teori og praksis og ta nødvendige skritt for å få avviklet ordningen med sakkyndig vurdering for at en elev skal få tilbud om alternativt utdanningsløp fram til praksis/lærekandidat."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet deler forslagsstillernes kritiske syn på overdimensjoneringen av allmennteori på den yrkesfaglig studieretning etter innføring av Reform 94. Dette medfører ofte at elever som er motivert for praktisk yrkesrettet utdanning opplever stor avstand mellom forventninger og virkelighet. En del elever opplever at ønsket om - og målet med - å ta en yrkesfaglig utdanning, nemlig minst mulig teori og mest mulig praksis, drukner et sted i yrkesfagenes teoretiske pensum. Disse medlemmer ser en sammenheng mellom høye frafallstall og den teoretiserte yrkesutdanningen. Etter 10 år med teori ønsker søkerne til yrkesfaglig studieretning å få praktisk opplæring - ikke mer teori.

Disse medlemmer har som hovedsyn på yrkesfaglig utdanning at teoriundervisningen må tilpasses den virkelighet eleven møter i yrkeslivet. Det innebærer etter disse medlemmers syn at omfanget og innholdet av den teoretiske del av undervisningen begrenses og knyttes bedre og tydeligere til selve yrkesfaget. Disse medlemmer ser det som avgjø-

rende for den yrkesfaglige utdanningen at samarbeid mellom skole og bedrift er godt. Disse medlemmer mener at samarbeidet må styrkes ytterligere, likevel slik at næringslivets kunnskap og innspill vektlegges bedre. Et slikt utvidet samarbeid vil også kunne sikre et tilbud som er bedre balansert i forhold til arbeidslivet og de utdanningssøkendes behov. En slik styrking bør etter disse medlemmers oppfatning også omfatte finansiering; slik at prinsippet om offentlig finansiering av videregående opplæring også dekker inn et lærlingtilskudd både for den teoretiske og praktiske del av yrkesutdanningen. Dette vil virke motiverende både for eleven og for den bedriften som inngår kontrakt om fagopplæring.

Disse medlemmer har merket seg signaler fra næringslivets organisasjoner knyttet til reduksjon i tilskudd til bedrifter som tar inn lærlinger og lærekandidater, en reduksjon som fremkommet etter at ordningen med lærlingtilskudd er lagt om i budsjettet for 2002 gjennom flytting av midler fra UFD til rammetilskudd til fylkeskommunene. Også dette forhold taler for en fullstendig omlegging av finansieringen av den yrkesfaglige utdanningen.

Disse medlemmer ønsker en grundig revisjon av Reform 94 også når det gjelder yrkesutdanning. Disse medlemmer ønsker innført en klar deling i videregående skole fra starttidspunktet der elevene som velger yrkesrettet studieretning alt fra første dag får sitt undervisningsopplegg fokusert på fagopplæring i lærebedrift og opplæring i allmennfag som er tydelig knyttet til selve yrkesfaget. Disse medlemmer vil også understreke at en slik revisjon må omfatte innføring av en ordning med yrkesfaglig utdanning av kortere varighet enn 3 år.

Disse medlemmer ønsker en slik omlegging så hurtig som mulig - og at en overgang til slik yrkesutdanning som beskrevet gjennomføres med dispensasjoner og forsøk fra Reform 94 før et nytt rammeverk for yrkesutdanning er formelt vedtatt og innført.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

- "1. Stortinget ber Regjeringen utarbeide et opplegg for omlegging av yrkesfaglig studieretning i videregående skole, der eleven alt fra første år kombinerer yrkesopplæring i bedrift med yrkesrettet opplæring i allmennfag, basert på at en større del av opplæringen overlates til næringslivet og basert på at omfanget av undervisning i teoretiske fag begrenses og knyttes tydeligere til selve yrkesfaget. Ordningen må også omfatte yrkesfaglig utdanning av kortere varighet enn 3 år. Stortinget ber Regjeringen omgående åpne for praktisering av en ordning som beskrevet gjennom unntak og forsøk i forhold til Reform 94 for de som ønsker det.
2. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endret finansieringsmodell for driften av videregående skoler slik at pengene følger eleven etter

stykkprisprinsippet. Offentlig og private utdanningstilbud likestilles når det gjelder tilskudd til drift. Finansieringsmodellen må gjennom stykkpris dekke inn en ordning med lærlingtilskudd til bedriften som forestår yrkesopplæringen og lærlingegodtgjørelse til eleven som gjennomfører yrkesrettet opplæring.

3. Stortinget ber Regjeringen snarest fremme forslag som fra annet halvår 2002 tilbakefører til Utdannings- og forskningsdepartementet det generelle lærlingtilskuddet som er lagt inn i rammetilskuddet for fylkeskommunene, og om nødvendig styrke denne posten slik at beløpet på kr 80 000 pr. lærling pr. år - med tillegg av justering for prisstigning fra forrige regulering - gjeninnføres."

Disse medlemmer vil subsidiært støtte forslag om tiltak for å øke yrkesrettingen og avvikling av ordningen med sakkyndig vurdering for å få alternativt utdanningsløp som forslagsstillerne fremmer.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

1. Stortinget ber Regjeringen utarbeide et opplegg for omlegging av yrkesfaglig studieretning i videregående skole, der eleven alt fra første år kombinerer yrkesopplæring i bedrift med yrkesrettet opplæring i allmennfag, basert på at en større del av opplæringen overlates til næringslivet og basert på at omfanget av undervisning i teoretiske fag begrenses og knyttes tydeligere til selve yrkesfaget. Ordningen må også omfatte yrkesfaglig utdanning av kortere varighet enn 3 år. Stortinget ber Regjeringen omgående åpne for praktisering av en ordning som beskrevet gjennom unntak og forsøk i forhold til Reform 94 for de som ønsker det.
2. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endret finansieringsmodell for driften av videregående skoler slik at pengene følger eleven etter stykkprisprinsippet. Offentlig og private utdanningstilbud likestilles når det gjelder tilskudd til drift. Finansieringsmodellen må gjennom stykkpris dekke inn en ordning med lærlingtilskudd til bedriften som forestår yrkesopplæringen og lærlingegodtgjørelse til eleven som gjennomfører yrkesrettet opplæring.
3. Stortinget ber Regjeringen snarest fremme forslag som fra annet halvår 2002 tilbakefører til Utdannings- og forskningsdepartementet det generelle lærlingtilskuddet som er lagt inn i rammetilskuddet for fylkeskommunene, og om nødvendig styrke denne posten slik at beløpet på kr 80 000 pr. lærling pr. år - med tillegg av justering for prisstigning fra forrige regulering - gjeninnføres.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget ber Regjeringen utarbeide tiltak for å øke yrkesrettingen i fagopplæringen i videregående skole ved å bedre integreringen av teori og praksis, og ta nødvendige skritt for å få avviklet ordningen med sakkyndig vurdering for at en elev skal få tilbud om alternativt utdanningsløp fram til praksis/lærekandidat.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 18. april 2002

Rolf Reikvam
leder

Karita Bekkemellem Orheim
ordfører og sekretær